

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління підприємництвом
Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики

УДК 330.341.2

БУРЛАЧЕНКО КАТЕРИНА ВІТАЛІЇВНА
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ РЕФОРМИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Спеціальність 051 Економіка

Автореферат

кваліфікаційної роботи на здобуття

освітньо-кваліфікаційного рівня - бакалавра

зі спеціальності 051 «Економіка» за програмою

«Світова економіка та моделі функціонування господарських систем»

Дипломною роботою є рукопис.

Робота виконана на кафедрі загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Керівник: доктор економічних наук, професор

Грималюк Андрій Вікторович,

доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету, м. Одеса.

Рецензент: доктор економічних наук., професор

Галицький О.М.

професор кафедри економічної теорії і економіки підприємства Одеського державного аграрного університету.

Захист відбудеться 14 червня 2023 року о 9.00 годині на засіданні Державної екзаменаційної комісії в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082 м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

З дипломною роботою можна ознайомитися на кафедрі загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету за адресою: 65082 м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 119.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В сучасних умовах місцеве самоврядування є однією з найважливіших сфер діяльності влади в Україні. З метою забезпечення ефективної роботи місцевих органів влади та забезпечення розвитку територій, у 2014 році почалася реформа місцевого самоврядування, яка мала значні наслідки для економіки країни.

Однак, незважаючи на те, що реформа місцевого самоврядування відіграла важливу роль у підвищенні ефективності діяльності місцевих органів влади та зміцненні демократичних засад у країні, вона також зіткнулася зі значними труднощами та викликами, які вплинули на економіку країни. Тож, ця тема є досить *актуальною* і, розглянувши її, визначимо всі позитивні та негативні сторони, що стосуються реформи місцевого самоврядування.

Відповідно *метою даної дипломної роботи* є визначення таких теоретичних основ о аналізу місцевого самоврядування, які дозволяють розкрити за зовнішньою, адміністративно-правовою формою його об'єктивний політико-економічний зміст, що утворюють економічні відносини та іманентні їм об'єктивні економічні закони.

Завдання дипломної роботи наступні:

- дослідити теоретичні основи аналізу місцевого самоврядування та їх зв'язок з методологією економічної теорії;
- розглянути основні етапи реформування місцевого самоврядування в Україні та їх вплив на економіку країни;
- визначити ключові проблеми та виклики, з якими стикається реформа місцевого самоврядування в Україні з економічної точки зору;
- оцінити перспективи реформи місцевого самоврядування в Україні з економічної точки зору;

Для досягнення цих завдань необхідно провести аналіз наукових джерел, документів та статистичних даних з питань місцевого

самоврядування в контексті загальних проблем національної економіки України.

Слід зазначити, що дослідженням даної теми приділили увагу такі науковці, як Борисенко Ю., Золотоноша О., Заєць А., Калінська Н., Дробуш І. та інші. В цієї літературі розглядаються суб'єкти, об'єкти, форми та методи місцевого самоврядування, проблеми забезпечення законності та специфіка юридичної відповідальності у сфері місцевого самоврядування, механізми публічного контролю тощо. В цієї літературі основну увагу зосереджено на суто зовнішній, адміністративно-правовій формі місцевого самоврядування, але тут важко виявити методологічні основи аналізу його політико-економічного змісту, який пов'язаний з системою економічних відносин та іманентних їм об'єктивних економічних законів. Ця обставина не може не перешкоджати науковому обґрунтуванню цієї моделі місцевого самоврядування, яка об'єктивно необхідна для повоєнного відновлення та подальшого сталого розвитку економіки України.

Об'єктом дослідження дипломної роботи на тему "Теоретичні основи економічного аналізу реформи місцевого самоврядування в Україні" є процес реформування місцевого самоврядування в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні основи економічного аналізу реформи місцевого самоврядування в Україні, який охоплює як зовнішню, адміністративно-правову форму так й його об'єктивний політико-економічний зміст, що утворюють економічні відносини та іманентні їм об'єктивні економічні закони.

Методологічна основа передбачає методологію «препарування» економічних явищ за допомогою послідовного розмежування їх правової форми та об'єктивного економічного змісту. Ця методологія аналізу «препарує» економічні феномени, послідовно відокремлюючи їх об'єктивний зміст від вольових відносин, що утворюють їхню правову форму. В процесі послідовного логічного сходження від абстрактного до конкретного за аналітичним розмежуванням слідує синтез об'єктивної та вольової сторін

місцевого самоврядування. Такий синтез покликаний послідовно інтегрувати вольовий фактор у структуру економічного аналізу. Така діалектична єдність аналізу та синтезу методологічно дозволяє сформулювати певний категоріальний підхід до політико-економічного аналізу процесу розвитку місцевого самоврядування в Україні. Для обробки інформації використовувалася комп'ютерна програма Microsoft Word.

Інформаційна база даного дослідження - це публікації науковців та монографічні видання українських і зарубіжних учених; нормативно-законодавчі акти України; матеріали наукових і науково-практичних конференцій; аналітичні матеріали відповідних державних органів, агентств, дані звітності підприємств, організацій і установ; матеріали соціальних опитувань та ін.

Дана робота складається з наступних розділів: вступ, теоретичні та методологічні засади аналізу локальних економічних систем, реформа місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою в Україні, історичні перспективи розвитку місцевого самоврядування у контексті повоєнного відновлення в Україні, а також висновки та рекомендації.

Публікації та апробація результатів дослідження.

За темою кваліфікаційної роботи опубліковано:

1. Бурлаченко К. Фінансова децентралізація в Україні. *Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики. № 6. 2023. С. 52-54.*

У першому розділі досліджено, те що важливу роль і значення відіграє місцеве самоврядування в Україні. Зокрема, місцеве самоврядування в Україні є основою демократичного управління та дозволяє громадам брати участь у прийнятті рішень та контролювати їх впровадження на місцевому рівні. Також місцеве самоврядування сприяє розвитку регіонів та громад

шляхом забезпечення ефективного управління ресурсами, розробки та реалізації місцевих стратегій розвитку, створення умов для економічного зростання, Це важливий інструмент для здійснення національних та регіональних політик. Воно дозволяє налагоджувати співпрацю між різними рівнями влади, координувати дії та забезпечувати взаємодію в реалізації стратегічних цілей та завдань.

Загалом, місцеве самоврядування в Україні має велике значення для забезпечення демократії, розвитку територій та спільнот, а також ефективної координації державної політики на різних рівнях управління.

Варто зазначити, що реформування місцевого самоврядування в Україні створює виклики та призводить до певних проблем. Науковці виділяють наступні перешкоди:

1. Недостатня фінансова самостійність. Багато місцевих органів влади в Україні стикаються з обмеженими фінансовими ресурсами, що ускладнює їх здатність забезпечувати ефективні послуги та розвиток громад. Необхідність залежати від центрального бюджету обмежує їх фінансову автономію.

2. Корупція. Корупція залишається серйозною проблемою в місцевому самоврядуванні. Недостатня прозорість, слабка система контролю та недостатнє накладання відповідальності можуть сприяти корупційним практикам, що негативно впливає на якість управління та довіру до місцевих органів влади.

3. Брак кваліфікованих кадрів. Недостатній рівень професіоналізму та кваліфікації у місцевих органах влади може сповільнити ефективне функціонування та реалізацію реформ. Необхідно забезпечити належну підготовку та набуття необхідних навичок серед працівників місцевого самоврядування.

4. Політична нестабільність. Зміни в політичному ландшафті, часті вибори та переходи влади можуть призвести до нестабільності в місцевому самоврядуванні, що утруднює довгострокове планування та реалізацію

стратегій розвитку.

5. Недостатня участь громади. Відсутність ефективних механізмів участі громадян в процесі прийняття рішень та неефективне залучення громади можуть стати перешкодою для реформування місцевого самоврядування. Необхідно забезпечити широку участь громадян у прийнятті рішень, зміцнити механізми громадського контролю та залучення до управління.

Важливим фактором для успішного реформування місцевого самоврядування є забезпечення стабільності і виконання зобов'язань з боку центральних органів влади.

Успішність та ефективність реформи можна оцінювати за допомогою показників, таких як покращення якості та доступності послуг, збільшення фінансової самостійності місцевих органів, зниження рівня корупції, зміцнення участі громади та підвищення ефективності управління. Для збирання даних можна використовувати різні методи, включаючи анкетування, інтерв'ю, аналіз документів та статистичні дані.

Методологічні аспекти теоретичного аналізу процесу реформування місцевого самоврядування включають наступні елементи:

1. Методологічні підходи до аналізу реформ. Для аналізу реформ місцевого самоврядування можуть застосовуватись різні методологічні підходи, включаючи інституціональний підхід, політико-економічний підхід, соціологічний підхід тощо. Кожен з цих підходів має свої особливості та дозволяє зосередитись на певних аспектах реформи.

2. Використання теоретичних концепцій і моделей. В аналізі реформи місцевого самоврядування можна використовувати різні теоретичні концепції та моделі. Наприклад, теорія раціонального вибору, теорія політичних транзакцій, концепція "доброго управління" (goodgovernance) тощо. Ці концепції та моделі допомагають розуміти причини, механізми та наслідки реформи.

3. Показники та методи оцінки успішності реформ. Для оцінки

успішності реформи місцевого самоврядування можна використовувати різні показники та методи. Показники можуть включати такі аспекти, як рівень демократії, ефективність управління, фінансова стабільність, якість надання послуг громадянам та ін. Методи оцінки можуть включати аналіз даних, опитування громадян, експертні оцінки тощо.

Всі ці методологічні аспекти допомагають у розумінні та аналізі процесу реформування місцевого самоврядування, виявленні його особливостей та визначення шляхів до досягнення успішних результатів. Важливо пам'ятати, що методологічні підходи, концепції та методи оцінки мають бути обрані з урахуванням конкретних цілей дослідження та особливостей контексту реформи місцевого самоврядування в Україні.

Методологічні основи теоретичного аналізу процесу реформування місцевого самоврядування в Україні включають політико-правовий, адміністративно-організаційний, соціально-економічний та компаративний підходи. Ці підходи дозволяють розглядати реформу місцевого самоврядування з різних перспектив, аналізувати законодавчу базу, організаційну структуру, економічний та соціальний контекст реформи.

Політико-правовий підхід дозволяє дослідити законодавчу базу та правові рамки, що регулюють місцеве самоврядування в Україні. Аналіз політичного контексту та нормативно-правових актів сприяє зрозумінню основних принципів та цілей реформи місцевого самоврядування.

Адміністративно-організаційний підхід вивчає організаційну структуру та функції органів місцевого самоврядування. Цей підхід дозволяє аналізувати процеси децентралізації та передачі повноважень на місцевий рівень, а також ефективність органів місцевого самоврядування у виконанні своїх завдань.

Соціально-економічний підхід досліджує економічний і соціальний контекст реформи місцевого самоврядування. Аналіз економічних процесів, фінансової самостійності та ресурсного потенціалу місцевих громад сприяє

оцінці ефективності реформ та визначенню можливостей для їх подальшого розвитку.

Компаративний підхід використовує порівняльний аналіз місцевого самоврядування в інших країнах з метою виявлення передового досвіду, найкращих практик та можливих моделей реформування. Цей підхід допомагає впроваджувати елементи успішних зарубіжних практик в українську систему.

Використання цих методологічних підходів сприяє глибшому розумінню процесів реформування місцевого самоврядування та формуванню науково обґрунтованих рекомендацій для покращення механізмів місцевого управління в Україні.

У другому розділі виявлено:

1. Негативний вплив придушення української культури на економіку країни та необхідність формування державної ідеології для підтримки територіальних об'єднань.

Радянський режим не був кращим за західні стандарти, а насильство та страх призвели до розвалу радянської системи.

За історію існування, "Радянська імперія" була найбільш підступною та жорстокою до власного народу. Влада не проводила реституцію, але розроблено механізми децентралізації влади для наближення до європейських норм. Пропозиції важливі для адміністративної реформи та об'єднань територіальних громад."

2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні є складним та багатограним процесом, який має на меті покращити управління територіями, забезпечити ефективне використання бюджетних коштів та підвищити якість надання послуг населенню. Незважаючи на те, що реформа мала свої успіхи, вона стикається з численними проблемами, такими як відсутність необхідного фінансування, нестабільність законодавчої бази та недостатній розвиток місцевого самоврядування. Вирішення цих проблем є

важливим кроком для успішної реалізації адміністративно–територіальної реформи в Україні.

3. У рамках інституційного аналізу можна виділити кілька ключових пропозицій, спрямованих на вирішення питань фіскальної децентралізації державних фінансів. По–перше, варто змінити наявну податкову систему, щоб надати місцевим органам влади повноваження та можливість створювати бюджети з власних джерел. Це дозволить підвищити самостійність місцевих органів у забезпеченні необхідними ресурсами. По–друге, слід стимулювати розвиток економічно активних територій шляхом реформування механізму сплати ПДФО. Також необхідно провести дослідження оподаткування земель, щоб запропонувати оптимальні механізми оподаткування з урахуванням спроможності територіальних громад. Реалізація цих пропозицій дозволить поповнити бюджети місцевих органів самоврядування та територіальних громад.

Нарешті, варто підкреслити, що процес децентралізації має комплексний характер, охоплюючи фінансові, соціальні, політичні та демографічні ситуації в країні. Лише збалансована політика з боку влади щодо розвитку регіонів та функціонування їхніх бюджетів забезпечить успішну і позитивну реалізацію децентралізації, яка стала важливим кроком для розвитку країни та її населення.

У третьому розділі запропоновано:

1. Теоретичні засади аналізу перспектив подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні передбачають врахування таких факторів, як конституційно-правовий статус та законодавча база місцевого самоврядування, фінансові можливості органів місцевого самоврядування, роль місцевої еліти у процесі прийняття рішень на місцевому рівні та взаємодії між органами місцевого самоврядування та центральною владою. Необхідно також враховувати міжнародний досвід та практики розвитку місцевого самоврядування. Результатом аналізу може бути розробка та

впровадження стратегії розвитку місцевого самоврядування в Україні, спрямованої на підвищення його ефективності та ролі в розвитку громад.

2. Зараз сучасний ступінь процесу децентралізації в Україні має формальний характер, оскільки більшість повноважень, які були делеговані до місцевих органів влади, є фінансовими та економічними. Більшість рішень, які стосуються місцевого самоврядування, все ще приймаються центральними органами влади. Проте, незважаючи на це, процес децентралізації є важливим кроком у зміцненні демократії та покращенні якості життя на місцях.

3. Не можна однозначно стверджувати, що децентралізація є єдиним та безумовним шляхом до успішного повоєнного відновлення України. Однак, введення децентралізаційних реформ має потенціал для розвитку територій, підвищення ефективності державного управління та забезпечення громадянської участі у процесах прийняття рішень. Проте, важливо не лише впроваджувати нові законодавчі та організаційні рішення, але й забезпечувати їхню ефективну реалізацію та контроль. Важливо також бути готовим до вирішення виникаючих проблем та негативних наслідків, що можуть виникнути у процесі переходу до децентралізованої системи управління.

Перехід до реальної децентралізації України може бути надзвичайно корисним, враховуючи досвід інших країн. Історично, багато країн виявили, що перехід від централізованої системи до децентралізації має потенціал зробити управління більш ефективним, підвищити рівень довіри до влади, забезпечити економічний розвиток та зблизити владу з громадянами. Децентралізація також може сприяти зменшенню регіональних нерівностей, забезпечуючи розподіл ресурсів та інвестицій на місцевому рівні, що сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу, створенню робочих місць та залученню іноземних інвестицій. Україна може взяти на увагу ці позитивні аспекти децентралізації, враховуючи контекст своїх унікальних потреб і викликів.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджено теоретичні основи економічного аналізу реформи місцевого самоврядування в Україні. Можна стверджувати, що дослідження реформи місцевого самоврядування в Україні, зокрема її економічних аспектів, відіграє важливу роль у розвитку місцевого самоврядування та економіки країни в цілому. Виконано основні завдання дипломної роботи, зокрема досліджено теоретичні основи місцевого самоврядування та їх роль у розвитку економіки країни; розглянуто основні етапи реформування місцевого самоврядування в Україні та їх вплив на економіку країни; визначено ключові проблеми та виклики, з якими стикається реформа місцевого самоврядування в Україні з економічної точки зору; оцінено перспективи реформи місцевого самоврядування в Україні з економічної точки зору.

З розділу 1 можна зробити висновок, що для аналізу локальних економічних систем та місцевого самоврядування в Україні необхідно застосовувати системний підхід. Такий підхід дає можливість розглядати економічну систему в її цілісності, враховуючи взаємозв'язки між її елементами. Також висвітлено моделі розвитку національної економічної системи та досліджено локальні економічні системи та місцеве самоврядування в Україні, зокрема їх особливості, роль та значення у відновленні економіки країни.

У розділі 2 досліджувалась реформа місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою в Україні. В першому підрозділі було проаналізовано становлення територіальних громад, їхній розвиток та основні проблеми. Другий підрозділ присвячено адміністративно-територіальній реформі, яка мала на меті збільшення ефективності та зниження витрат на адміністрування. В третьому підрозділі розглянуто фінансову децентралізацію, що передбачала передачу фінансових ресурсів та повноважень з центральних на місцеві рівні.

Основними висновками з цього розділу є те, що реформа місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою в Україні є дуже важливим етапом розвитку країни. Зокрема, фінансова децентралізація веде до збільшення фінансових ресурсів та повноважень місцевих громад, що дозволяє розвивати інфраструктуру та вдосконалювати життя на місцях. Адміністративно-територіальна реформа в свою чергу дозволить знизити витрати на адміністрування та забезпечити більш ефективний розвиток територій. Однак, необхідно продовжувати реформи у цій галузі, зокрема, посилювати роль місцевих громад у прийнятті рішень та збільшувати їхню самостійність.

Розділ 3 охоплює історичні перспективи розвитку місцевого самоврядування в контексті повоєнного відновлення в Україні. Розглянуто теоретичні засади аналізу перспектив подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні, формальний характер сучасного ступеня процесу децентралізації в Україні та перспективи переходу до реальної децентралізації у процесі повоєнного відновлення в Україні.

Узагальнюючи, дослідження різних аспектів місцевого самоврядування в Україні дозволяє зрозуміти важливість розвитку цього сектору в контексті повоєнного відновлення. Результати досліджень демонструють необхідність реформування та децентралізації місцевого самоврядування в Україні, яка має стати ключовим фактором в подальшому розвитку економіки та соціального прогресу. Висновки дослідження можуть бути корисні для розробки ефективних стратегій розвитку місцевого самоврядування в Україні.

АНОТАЦІЯ

Бурлаченко К.В., «Теоретичні основи економічного аналізу реформи місцевого самоврядування в Україні», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр зі спеціальності «051 Економіка» за бакалаврською програмою «Світова економіка та моделі функціонування господарських систем», Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 2023 рік

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - процес реформування місцевого самоврядування в Україні.

В сучасних умовах місцеве самоврядування є однією з найважливіших сфер діяльності влади в Україні. З метою забезпечення ефективної роботи місцевих органів влади та забезпечення розвитку територій, у 2014 році почалася реформа місцевого самоврядування, яка мала значні наслідки для економіки країни.

Однак, незважаючи на те, що реформа місцевого самоврядування відіграла важливу роль у підвищенні ефективності діяльності місцевих органів влади та зміцненні демократичних засад у країні, вона також зіткнулася зі значними труднощами та викликами, які вплинули на економіку країни. Тож, ця тема є досить *актуальною* і, розглянувши її, визначимо всі позитивні та негативні сторони, що стосуються реформи місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеве самоврядування, реформа місцевого самоврядування, національна економіка, природні монополії, антимонопольне законодавство, сталий розвиток.

ABSTRACT

K. Burlachenko, "Theoretical foundations of the economic analysis of local self-government reform in Ukraine", qualifying work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "051 Economics" under the bachelor's program "World Economy and Models of the Functioning of Economic Systems", Odesa National University of Economics, Odessa, 2023

The qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of reforming local self-government in Ukraine.

In modern conditions, local self-government is one of the most important spheres of government activity in Ukraine. In order to ensure the effective work of local authorities and ensure the development of territories, the reform of local self-government began in 2014, which had significant consequences for the country's economy.

However, despite the fact that local government reform has played an important role in improving the efficiency of local government and strengthening democratic foundations in the country, it has also faced significant difficulties and challenges that have affected the country's economy. So, this topic is quite relevant, and after considering it, we will determine all the positive and negative aspects related to the reform of local self-government.

Key words: local self-government, local self-government reform, national economy, natural monopolies, antimonopoly legislation, sustainable development.